

NEOPHODNOST UKLJUČIVANJA I KULTUROLOŠKIH KOMPONENATA U ANALIZU DISKURSA

Sažetak: Jedan od ciljeva analize diskursa jeste utvrđivanje zakonitosti uspješne konverzacije, sa težnjom da se nesporazumi i nerazumevanje u komunikaciji svedu na minimum. Što je veća jezička i kulturološka udaljenost u interakcijskim odnosima (kao u japanskoj i srpskoj lingvističko-kulturološkoj analizi), to su pretpostavke i pravila sagovornika različiti, sa očekivanim negativnim reperkusijama na sam tok konverzacije (najčešće delimično ili potpuno nerazumevanje). Za sociolingvistička istraživanja važna su i neka druga socio-situaciona obeležja koja se reflektuju na jezičke pojave dva jezika, a koja imaju značajnu ulogu u našem istraživanju. Poređenje kultura u kojima se dva jezika realizuju olakšava pronalaženje adekvatnih prevodnih ekvivalenata. Bez poznavanja kulturne pozadine jednog jezika nema ni pravog razumevanja istog. Kao rezultat poređenja kultura dva jezika koja se kontrastiraju, mogu se naći primeri podudarnosti, delimične podudarnosti i nepodudarnosti. Apsolutna nepodudarnost je, relativno retka, čak i kod veoma udaljenih jezika između kojih nema neposrednog kontakta, kao što su srpski i japanski. Neki koncepti kojima Japanci komuniciraju teško su objašnjivi neupućenom strancu. U tekstu koji sledi ponudićemo primere iz japanskog jezika koji ilustruju ovakav fenomen: Itadakimasu いただきます, Odaijini お大事に, Otogaisama お互い様, Otsukaresama お疲れ様, Tadaima ただいま, Okaerinasai お帰りなさい... Pandan u srpskom jeziku za većinu pozdravnih fraza ne postoji jer komunikacijska šema ne razlikuje onog koji odlazi od onog koji ostaje u kući, pa je utoliko veći izazov za istraživača.

Ključne reči: jezik, kultura, društvo, pragmatika, diskurs

1. Uticaj jezičkih na nejezičke pojave: primeri iz japanskog jezika

Ovaj rad ima za cilj da istraži i ukaže na potrebu za sveobuhvatnim sagledavanjem jezika kao društveno-istorijskog, interakcijskog fenomena, kako u relaciji govornik–slušalac govornom (konverzacija, intervju, komentari i govori...), tako i u odnosu tekstopisac –čitalac u pisanom diskursu (eseji, beleške, novinski članci, knjige...). Takođe, želimo da ukažemo na složeni mehanizam učenja i usvajanja stranog jezika koji, istrgnut iz istorijsko-kulturološkog konteksta, može biti kamen spoticanja umesto efikasno sredstvo sporazumevanja (Kristal 2000: 116-117).

Da bi se podrobno objasnile veze između jezika, kulture i društva mora se najpre utvrditi u kojoj meri jezičke i nejezičke pojave utiču jedne na druge. Jedan

od ciljeva ovog rada jeste, upravo, uočavanje interakcijskih odnosa između jezičkih i vanjezičkih pojava. Za radoznalog istraživača podjednako je interesantan pristup analizi sa oba aspekta, tj. analiza uticaja nejezičkih pojava na jezičke kao i uticaj jezičkih pojava na nejezičke. Ovde je moguće istraživati veliki broj fenomena. Na primer, svaka ljudska zajednica, svesno ili ne, stvara sebi onakvo sredstvo komunikacije kakvo joj je potrebno i menja ga u skladu sa promenama koje prate razvoj samog društva. Jezik se, kao i sam čovek i društvo, samim tim i kultura koju stvara, menja i razvija prilagođavajući se novonastalim zahtevima zajednice.

Kultura predstavlja način života, ponašanja, mišljenja, shvatanje vrednosti, i konvencije koji su u jednoj društvenoj zajednici oformljeni kao rezultat zajedničkog života. Bez poznavanja razlika u kulturnim miljeima dva jezika ne mogu se uspešno savladati prepreke u učenju stranog jezika niti se može uspešno prevoditi sa jednog jezika na drugi. Sâm procesprevođenja je jedna vrsta kontrastivne analize jezika i kulture dva jezika. Poznavanje jezika i kulture jednog jezika olakšava pronalaženje adekvatnih prevodnih ekvivalenata koji su važni elementi kvalitetnog prevođenja. Jednom rečju, bez poznavanja kulturne pozadine jednog jezika nema ni pravog razumevanja istog.

Pri kontrastiranju dva jezika, sličnosti i razlike kultura se pronalaze kako na leksičkom, tako i na gramatičkom nivou. Kao rezultat poređenja kultura dva jezika koja se kontrastiraju, mogu se naći primeripodudarnosti, delimične podudarnosti i nepodudarnosti. Apsolutnu podudarnost kultura nalazimo na leksičkom nivou kod internacionalizama i tehničkih termina (radio, telefon...).

Delimična podudarnost kultura može se naći i na leksičkom nivou i u gramatičkim kategorijama dva jezika. Isto važi za slične rečenice, dakle sintaksičke komponente, koje se ipak ne moraju sasvim poklapati i na mikrolingvističkom i na sociolingvističkom nivou.

Nepodudarnost kulturnih obrazaca nalazi se u nultim odnosima dva jezika, npr. sumo (rvanje) koje kod nas ne postoji, pa se iz tih razloga ne nalaze ni adekvatne leksičke jedinice pri prevođenju, te se leksema ili mora direktno usvojiti (transliterovati) ili opisno prevesti. Poznavanje društvenih pravila koja su deo kulture, a samim tim tesno su vezana za određenu društvenu situaciju i jezičko znanje, od izuzetne je važnosti za kontrastivnu sociolingvističku analizu. Razvijena komunikativna kompetencija je poznavanje situacija u kojima se određeni izrazi javljaju ili ne javljaju. Makrolingvistička apsolutna podudarnost ne mora uvek da podrazumeva i mikrolingvističku podudarnost.

Postoji i makrolingvistička delimična podudarnost kada određene reči, zavisno od situacije, imaju različite ekvivalente u stranom jeziku. Apsolutna nepodudarnost se sreće kod izraza za koje ne postoji adekvatan prevodni ekvivalent u stranom jeziku. Ovakva situacija je, na sreću, relativno retka, čak i kod veoma udaljenih jezika između kojih nema neposrednog kontakta, kao što su srpski i japanski. Pa ipak, čini se da su neki koncepti kojima Japanci redovno komuniciraju veoma teško objašnjivi neupućenom strancu. Utoliko se oni jako teško i prevode. U tekstu koji sledi ponudićemo nekoliko kratkih primera iz japanskog jezika koji ilustruju ovakav fenomen (detaljnije u Jotov 2013).

1.1. Japanske fraze i izrazi koje je teško prevesti na srpski i engleski jezik

Neke fraze i izraze je jako teško prevesti sa japanskog jezika bez poznavanja kulturološkog konteksta. Zbog toga se u nastavi mora kombinovati više tehnika za učenje jezika, a jedna od najdelotvornijih jeste simulacija konkretne situacije u kojoj se govornik nalazi.

Itadakimasu いただきます – pre obroka koristi se ovaj izraz koji u bukvalnom prevodu znači – ponizno uzimam, primam, dok u slučaju koji smo naveli znači, u slobodnom prevodu – poslužiću se; kulturološki pandan u srpskom jeziku bio bi – *prijatno*, s tim što se taj izraz kod nas uvek upućuje sagovorniku, dok *itadakimasu* koristi govornik; vrlo često se pogrešno prevodi kao – *prijatno* baš zbog kulturološkog i jezičkog nepoklapanja; kulturološke sličnosti na ovom nivou treba potražiti pre u samom ritualu uzimanja obroka nego u konkretnom verbalnom izrazu. Naime, Japanci primaju obrok sklopljenih dlanova uz blagi naklon i obavezno itadakimasu, što bi odgovaralo izgovaranju molitve pre obedovanja u hrišćanskom svetu. No, budući da bi prevod molitvom, na primer *Oče naš*, bio sasvim neprikladan, prijatno se bira kao manje neadekvatan, ali ipak nedovoljno precizan prevodni ekvivalent. U suprotnom, jedino rešenje bio bi opisni prevod, što, zbog konciznosti, valja izbeći kada je god to moguće.

Odajjini お大事に – još jedan tipično japanski izraz koji se može samo opisno prevesti, a koristi se kao obavezan pozdrav prilikom rastanka sa bolesnikom. Najbliži prevod bio bi *želim vam brzo ozdravljenje*. Morfološka analiza ovog izraza indicira kombinaciju onorifičnog prefiksa O + pridev NA (daiji na), sa značenjem važan, značajan + NI (priloška odrednica). Reč koja označava zdravlje je zapravo kenkou 健康. Interesantno je da se ona ne pominje, a da *daiji*, što znači važno ima konotaciju zdravlja.

Drugim rečima, zdravlje je važno i to ukazuje na njegov ogroman značaj u svesti Japanaca. Ovo nije tako daleko od evropskog poimanja, po kome se „dobro zdravlje računa pre svega”, no sam izraz je i dalje jako teško prevesti. Dakle, konceptualna razlika ovde nije znatna, ali lingvistički problem ostaje, usled slabog kontakta dva jezika.

Otsukaresama お疲れ様 – bukvalan prevod bio bi *umorili smo se*, učinili smo napor, a zapravo je ovo učtivi izraz kojim se iskazuje zahvalnost nekome za uloženi trud, vreme i pomoć. Još učtivija varijanta ovog izraza je *gokurosama* ご苦労さま (eng: *Thanks for your trouble*) čija je upotreba ekskluzivno rezervisana za statusno ili starosno nadređene osobe. Čini se da je ovaj primer upravo kontraintuitivan za prosečnog govornika iz zapadnog sveta, te da je neophodno poznavati mnoštvo kultura – određenih varijabli kako bi se izraz uopšte mogao prevesti.

Slično rezonovanje važi i za sledeće, naizgled sasvim uobičajene, primere kao što su:

Otagaisama お互い様 (*same to you*, tj. *takođe*). Ovaj izraz ima dosta specifičnu upotrebu. Npr. ako nam neko kaže, „Oprostite što vam dugo nisam poslao nikakvu poruku“ odgovor bi mogao da bude „otagai-sama ja nai

desuka!“ (Zato što vam ni ja nisam slao poruke.) もしあなたが私に「長いことメッセージを書かなくて、ごめん」と言ったら、私は「お互い様じゃないですか」と答えるでしょう。Ili, ako nam kažu „Hvala što stalno popravljate moje greške“, mogli bismo da odgovorimo „otagai-sama desuyo!“ (Zato što i vi to činite za mene, tj. popravljate moje greške.)

あるいは、もしあなたが私に「いつも私の(僕の)間違いを直してくれてありがとう」と言ったら、私は「お互い様ですよ」と答えるでしょう。

Dakle, radi se o vrlo učtivoj frazi kojom „olakšavamo“ govorniku izvinjenje, tj. konstatujemo da mi svakako snosimo deo krivice za ono što on jeste ili nije uradio, a što se ticalo i nas.

Tagai bukvalno znači eng. mutually, reciprocally, together; srp. uzajamno, recipročno, zajedno. O je učtivi prefiks koji se stavlja ispred imenice da bi se uvažio sagovornik, dok je sama učtiva varijanta sufiksa san koji se koristi uz ime (najbliže u srpskom jeziku bi bilo gospodin, gospođica, gospođa). Interesantno je da se u ovom slučaju sufiks sama dodaje na osnovu tagai.

Slične nekompatibilnosti nalazimo i kod drugih uobičajenih izraza, kao što su:

Tadaima ただいま (eng: Hello; I am home back; srp: Zdravo, vratio sam se). Ova fraza je rezervisana za osobu koja se vratila u kuću i pozdravlja one koji su već u kući.

Okaerinasai お帰りなさい (eng: hello; did you have a good time; welcomehome[back]; I am glad to see you back home; srp: Drago mi je da si ponovo kod kuće). Ovu frazu koristi osoba koja se nalazi u kući i njome pozdravlja osobu koja se vratila u kuću.

Ittekimasu 行ってきます (eng: I'm off, see you later; srp: bukvalan prevod bi bio – Idem i vraćam se). Ovaj izraz isključivo koristi osoba koja izlazi iz kuće.

Itterasshai 行ってらっしゃい (eng: Have a good day, take care, see you; srp: (bukvalno)- Idi). Ovaj izraz koristi osoba koja ostaje u kući i da pozdravi osobu koja izlazi iz kuće.

Pandan u srpskom jeziku za ove pozdravne fraze ne postoji, jer komunikacijska šema ne razlikuje onog koji odlazi od onog koji ostaje u kući.

1.2. Honorifični govor: nekoliko primera iz japanskog jezika

Dalje, velike finese koje nam nude mnogobrojni slojevi u japanskom jeziku daju nam veliki spektar mogućnosti u izražavanju distanciranosti/solidarnosti. Tako se svakodnevni govor veoma razlikuje od honorifičnog, čak do te mere da se reči u formi potpuno razlikuju, kako po zvuku tako i ortografski. Npr. glagol Ići u standardnoj formi glasi Iku 行く, u poniznoj, kada se govornik jezikom “unižava” u odnosu na sagovornika da bi mu tako iskazao poštovanje glasi Mairu 参る, a u situaciji kada uzdiže sagovornika da bi ga uvažio koristi se Irassharu いらっしゃる。Čak je i laicima potpuno jasna i upadljiva ortografska razlika, jer dobijamo tri potpuno

različite “slike“, a po zvuku ove reči čak i ne podsećaju jedna na drugu: Iku, Mairu, Irassharu. Ovo bi bio još jedan primer uticaja izbora jezičkog oblika na vanjezičku stvarnost. I za same Japance veština upotrebe honorifičnog govora nije nešto što se stiče rođenjem, već se ona uči i savladava dugi niz godina, dok se pri zapošljavanju to učenje intenzivira na specijalnim kursevima uz korišćenje posebne literature za ovladavanje njome.

Ako uzmemo u obzir statističku činjenicu da je za učenje japanskog jezika potrebno četiri puta više vremena nego za savladavanje nekog od indoevropskih jezika i tome dodamo da za mnoge reči postoji druga ili treća reč koja mora zadovoljiti i formu i sadržaj iskaza, onda to ukazuje na ozbiljnu prepreku koja se mora savladati prilikom učenja japanskog kao stranog jezika. Dodamo li tome i važnost poznavanja metafore kojom obiluje japanski jezik izazov za radoznalog studenta ovog dalekog jezika biće nesumnjivo ogroman.

Pozdravne fraze su, opet, poseban segment sa značajnim sociolingvističkim implikacijama kome se mora posvetiti dodatna pažnja.

Izbor pozdravnih fraza je veoma raznovrstan u zavisnosti od mesta, situacije, te odnosa između učesnika u komunikaciji. Poznata fraza „Prošlo je mnogo vremena otkako smo se videli!“ (“It’s been a long time since we last saw each other”) može da se iskaže na najmanje tri različita načina. U daljem tekstu oni su poređani po stepenu formalnosti iskaza. Ovde koristimo date primere kako bismo pokazali da ne samo izbor leksičkih jedinica, već i celokupne sintagme, zajedno sa gramatičkim promenama, može da odredi stepen učtivosti u pojedinim situacijama.

Npr: ご無沙汰をいたしました。しばらくでした。お久しぶりです。お久しぶり。

少々お待ち下さい/ちょっと待つて/待つて (molim sačekajte malo – razne varijante ove fraze u zavisnosti od stepena učtivosti)

お待たせしました/お待たせ (izvinite što sam prouzrokovao vaše čekanje, uvek se koristi kada je sagovornik bio u situaciji da čeka, bilo da se radi o odlaskunpr. do toaleta, ili je govornik izašao i vratio se ostavljajući sagovornika da čeka).

Još jedna fraza specifična za japansku kulturu bila bi Gokurousama ご苦労さま. I nju je jako teško bukvalno prevesti, a konotacije su vrlo zanimljive. Može se prevesti kao „Toliko sam Vas namučio... Puno Vam hvala na... Cenim Vaše napore... ili na engleskom: I apologize for the trouble I have put you through... Thank you very much for your... I appreciate your efforts. Zapravo, fraza bukvalno kaže da smo umorni posle zajedničkog posla koji smo obavili, a suštinski označava našu zahvalnost sagovorniku na pomoći.

1.3. 日本語の挨拶 - pozdravne fraze u japanskom jeziku

Aisatsugo 挨拶語 (pozdravne reči) su posebno interesantan segment japanskog jezika, jer eksplicitno ukazuju na interakcijske odnose jezika, kulture i društva.

Npr. お先にどうぞ (eng: after you; srp: posle vas, bukvalno “izvolite prvi”) relativno lako može da se razume i u zapadnom kontekstu. Opet, お先に失礼します, počinje istim ideogramom (označava nešto što je prvo, prethodno...). No, dok je

na isti ideogram u prvom primeru dodata leksema u značenju “izvolite”, te se dobilo značenje “posle Vas, izvolite Vi prvi”, u drugom primeru na taj ideogram dodata je leksema sa značenjem “izvinite”. U tom drugom slučaju, onda, rezultirajuće značenje cele fraze je „oprostite što moram prvi da izađem” (engl. pardon me for leaving first). Dakle, ova fraza koristi se npr. kada osoba napušta radno mesto na kome druge kolege ostaju.

Još jedan primer za sličnu kulturološku razliku na frazeološkom nivou nalazimo u sledećoj situaciji. Dok bismo se u većini zapadnih jezika pri kakvoj poseti prijateljima obratili sa „Dobar dan”, u Japanu prilikom ulaska u nečiju kuću ili kancelariju moramo da upotrebimo pozdravnu frazu *Ojama shimasu* お邪魔します (ona bukvalno znači “smetam Vam”, a ima konotaciju – “izvinite na smetnji”, tj. “izvinite što sam uzurpirao Vaš prostor”). Sa druge strane, kada neko dočekuje posetioca, na primer u kakvoj radnji, ili čak na benzinskoj pumpi, u japanskom će se upotrebiti fraza *Irasshaimase* いらっしゃいませ, koju možemo prevesti jedino kao “Dobar dan”, a koja zapravo znači “Dobrodošli”. Specifičnost je i da njenu upotrebu obavezno prati pojačana gestikulacija i neuobičajeno snažan, razdragan ton u obraćanju. Ovo šesto ume da zbuni strance koji prvi put posećuju Japan budući da su u svakodnevnoj komunikaciji, van ovakvog konteksta, Japanci krajnje umereni i uzdržani (Benedict 1954: 75).

Evo još jedne fraze koja ukazuje na sličnu tendenciju. Kada Japanci kažu *Gomeiwaku kakete moshiwake gozaimasen* 御迷惑かけて申し訳御座いません, to možemo prevesti kao “I appreciate all the trouble you’ve gone through” (tj. “Cenim sve što si uradio/la za mene”). Bukvalno, ovim iskazom govorimo da nemamo reči, tj. načina da se nekome izvinimo za nevolje koje smo mu priredili. Ta fraza koristi se kada nekog molimo za uslugu ili primamo istu.

Čak i sami izrazi kojima se nekom poželi dobar dan ili večer mogu da se jako razlikuju.

今日は、今晚は dobar dan, dobro večer koristi se u formalnom kontekstu, dok će *Chiwasu* チワッス – da se upotrebi u neformalnim situacijama. Pri rastanku, upotrebiće se *sayonara* さようなら (formalno doviđenja, mada *sayonara* češće koriste stranci nego sami Japanci). Mnogo češći izrazi su *ではまた、また明日、ジャネ*. No, u ovim poslednjim sintagmama značenje je manje formalno, poput “vidimo se opet sutra”, “ćao”, ili “zdravo”.

2. Jezik, kultura i društvo: na primerima iz Japana

Jezik, kao osnovno sredstvo komunikacije, obavlja mnogobrojne funkcije društvenog i kulturnog karaktera, ali je, neosporno, osnovni zadatak prirodnog ljudskog jezika, kao i svakog njegovog pojavnog oblika, da služi kao sredstvo sporazumevanja kolektivu u čijem se posedu nalazi. Jezik predstavlja sistem organizovanog skupa jedinica (glasova i značenja) i pravila po kojima se te jedinice raspoređuju u procesima sporazumevanja. Jezik, kultura i društvo stoje naporedo u ljudskoj zajednici, u simbiotskom odnosu, pa stoga poznavanje samog jezika, bez uvida u društvene i

kulturne obrasce iz kojih je jezik istrgnut, nije moguće razumevanje istog (Bugarski, 2004: 179). Za primer ćemo analizirati jezički pomalo arhaičnu, ali intelektualno prestižnu reč shakkei 借景(しゃっけい).

Intelektualna zahtevnost datoga termina potiče iz činjenice da je ovakva kombinacija ideograma veoma jasna, no ipak, samu reč koriste samo veoma učeni ljudi koji, istovremeno, obavezno pripadaju starijoj generaciji. Čisto ortografska analiza omogućava poseban pristup u cilju razumevanja složenice koja u slobodnom prevodu znači – pejzaž pozajmljen iz prirode.

Sa aspekta poznavanja samog jezika nije naročito teško, čak ni ne tako većtom prevodiocu, da nađe adekvatne prevodne ekvivalente. Naime, oni se u bukvalnom prevodu sasvim poklapaju sa smislenim direktnim prevodom na oba jezika koja mi upoređujemo sa japanskim – kako na engleskom, tako i na srpskom. Prvi ideogram označava pojam: kariru 借りる pozajmiti (od nekog). Samostalno značenje ovog ideograma je pozajmiti, sa kun (訓読み) čitanjem かりる, a on (音読み) čitanjem シャク、na engleskom – to borrow, to have a loan, to rent, to hire.

Drugi deo ideograma 景 označava pejzaž, pogled, (na engleskom – scenery, view). Kun čitanje, tzv. kun-yomi je かげ kage, a on-yomi je ケイ, kei. Iz gorenavedenog lako je prevesti složenicu – pozajmljen pejzaž, scena (pejzaž pozajmljen iz prirode). Ili, u japansko-engleskom rečniku: borrowed scenery, incorporation of a landscape element outside a garden in its design.

Za razumevanje je naravno, potrebno više od bukvalnog prevođenja (Bugarski, 1975: 236). Termin 背景 haikai označava ono što bi Englezi nazvali background, scenery, setting, circumstance, dakle pozadinu ili skup društveno – istorijskih, odnosno kulturnih okolnosti koje se nalaze u osnovi nekog pojma. Opet, makar značenje i delovalo transparentno, ostaje sociolingvistička činjenica da će veliki deo populacije izvornih govornika japanskog, naročito mlađi ili manje obrazovani svet, imati poteškoća da shvate potpuno značenje ovoga termina. Moramo opet konstatovati da je ovo slučaj samo kada im se termin izgovori. No, kada vide ortografsku varijantu pojma, bez obzira na to što reč uobičajeno ne upotrebljavaju, oni će bez ikakvih problema razumeti značenje kombinacije dva ideograma.

Reč shakkei je u svakodnevni jezik, tzv. nichijo kaiwa 日常会話 (u kome je latentno prisutna, ali ne i veoma eksploatisana) došla iz filozofije, kulture i, posledično, arhitekture zena. Njen smisao najbolje se može shvatiti jedino ukoliko se fizički prisustvuje fenomenu pozajmljivanja pejzaža iz prirode. Ovaj koncept je prilično teško objasniti pripadniku zapadnoga društva bez određenog empirijskog uvida (Prince, 1988: 168□174). Prosto, konceptualizacija scena iz prirodne sredine, i posledični doživljaj, jako se razlikuju kod pripadnika dveju kultura. Logična posledica je da je i jezički materijal kojim se denotira dati koncept teško razumljiv pripadniku nematične kulture. Ako se zapadnjaku samo kaže „pozajmljeni pejzaž“, pa čak i prošireno „pejzaž pozajmljen iz prirode“, teško je verovati da će data osoba bez detaljnog objašnjenja razumeti o čemu se radi. U ovom slučaju, iza ovog termina stoje neki osnovni postulati zen filozofije. Ovaj misaoni sistem, koji prožima sve pore japanskog društva, možda se najbolje može shvatiti prihvatanjem koncepta – manje je više (less is more) i prisustvo odsustva (the presence of absence). U

arhitekturi se naročito lako da povući paralela između zapadnjačke tendencije ispunjavanja eksternog kao i internog prostora i istočnjačke sklonosti ka jednostavnosti. Na primer, u zapadnoj kulturi mogući ideal lepote eksterijera bili bi predivni vrtovi prepuni cveća čija raznovrsnost, šarenilo boja i mirisa ugađaju našim vizuelnim i olfaktornim čulima, poput onih u Engleskoj. Takođe, potencijalni ideal za enterijer u zapadnom društvu bio bi ukusno uređeni prostor, koji, po pravilu, mora da bude ispunjen detaljima, ukrasima i slikama. Nasuprot ovome, zen bašte mogu da budu i bez ijednog cveta, i da time stvaraju atmosferu „bogatstva u siromaštvu“, tj. da budu složene u svojoj jednostavnosti. Vrlo je važno ovde naglasti mali problem sa srpskim prevodnim ekvivalentima jer u našem jeziku možda i nije moguća jasna distinkcija između onoga što se na engleskom zove „poorness“ i „simplicity“. „Poor“ u ovom značenju nije „siromašan“ već onaj koji pleni svojom namernom skromnošću.

Iz ovih primera možemo izvući i nešto šire objašnjenje. Japanski pristup lepoti se u osnovi razlikuje od zapadnjačke opsesije za posedovanjem lepog (mnoštvo ukrasa koje smo skloni da donosimo u svoj prostor, bez ikakve posebne simbolike, osim zadovoljavanja estetskih potreba da se prostor ispuni, čak i optereti, poput baroka sa glomaznim komadima nameštaja od teških materijala, što je obeležilo čitavu epohu). Japanac zna da se lepota može podati svakome, ali da ne pripada nikome. Zato je dovoljno otvoriti klizna vrata (shouji – 障子 – paper sliding door) da bi se postigla harmonija čula i iz gotovo praznog prostora japanske tradicionalne sobe bukvalno svim raspoloživim čulima apsorbovala energija iz prirode. Taj „komad“ prirode koji mi pozajmljujemo, upijamo energetski i ciklično, ali i recipročno vraćamo, jeste neiscrpan izvor inspiracije i stvaralaštva (poezija, muzika, slikarstvo). Dok zapadnjački duh teži da lepotu ukroti i prisvoji, istočnjački joj se izdaleka divi i ne stavljaajući je u posed dobija je bez prostornih i vremenskih ograničenja. Slike koje ukrašavaju zidove zapadnjačkih soba mogu biti basnoslovne materijalne i duhovne vrednosti, ali su ograničene u trajanju vremenom i prostorom, a zen bašta, koja je nastala, kao i slika, imitirajući prirodu, može trajati večno, ili makar koliko i sama priroda. Ona, prosto, može već i da postoji u prirodi. Prolaznost lepote, kao i lepota prolaznosti čine potku japanske kulture. Ova kultura divi se trešnjinom cvetu, koji simboliše važnost neponovljivog trenutka – *ichi go ichi e* 一期一会 (one chance, only once, što bi, otprilike, podsetilo na Heraklitovu tezu da se čovek „nikada ne može dva puta okupati u istoj reci“). Trešnjino stablo stoji golo i prazno godinu dana da bi ceo Japan izašao da se pokloni lepoti trešnjinog cveta, koji se može videti svega nekoliko dana u toku godine. Sličan smisao ima i čajna ceremonija, ili lepota gejše, pa čak i ritualno samoubistvo. Sve ovo zajedno pripada plutajućem svetu – *ukiyo* 浮世. Ovaj koncept, preko *ukiyo-e* 浮世絵 slika, izvršio je ogroman uticaj i na umetnost Zapada, naročito na impresioniste poput Van Goga i Monea.

3. Zaključna razmatranja

Ovaj kratak pregled je, nadamo se, ukazao na to koliko su pragmatiski elementi bitni pri tumačenju novih izraza. Tim pre je ovaj fenomen značajan kada se moraju

usvojiti elementi leksikona stranog i dalekog jezika kao što je japanski. Dakle, i pragmatske informacije su od velikog značaja za analizu nekih segmenata našeg korpusa.

Sociolingvistika istražuje odnos jezika i društva. Ona vodi poreklo iz socijalne psihologije, antropologije, geografije i sociologije, i uvodi mnoge druge koncepcije kao što su vanjezički kontekst koji je centralni način za objašnjavanje jezičkih varijacija; faktori društvenog identiteta koje utiču na date varijacije (društveni status, pol, starost, etnicitet...).

Takođe, u teorijskom delu rada posvetili smo određenu pažnju kulturološkim aspektima japanskoga društva, u pokušaju da postavimo hipoteze o tome koje istorijsko-socijalne karakteristike života u Japanu utiču na jezik ovakav kakav on jeste, ali i obrnuto: na koji način jezik, makar delimično, utiče na formiranje novih kulturnih obrazaca.

Jezik, kultura i društvo stoje naporedo u ljudskoj zajednici, u simbiotskom odnosu, pa stoga, nije moguće razumevanje samog jezika bez uvida u društvene i kulturne obrasce iz kojih je isti istrgnut.

Literatura

- Benedict, R. (1954). *The Chrysanthemum and the Sword: Patterns of Japanese*. Tokyo: Tuttle.
- Bugarski, R. (1975). *Lingvistika o c□oveku*. Beograd: Čigoja štampa.
- Bugarski, R. (2004). *Jezik u društvu*. Beograd: Čigoja štampa.
- Jotov, M. (2013). Sociolingvistički aspekti jezika u periodici Japana u doba „produžene stagnacije“ (2000□2010). Neobjavljena doktorska disertacija. Beograd: Filološki fakultet.
- Kristal, D. (2000). *Kembrička enciklopedija jezika*. Beograd: Nolit.
- Prince, E. F. (1988). Discourse analysis: A part of the study of linguistic competence. *Linguistics: The Cambridge Survey*, F. Newmeyer, eds., 164□182. Cambridge: Cambridge University Press.

Milica Jotov

THE NECESSITY OF INCLUSION AND CULTURAL COMPONENTS IN THE ANALYSIS OF DISCOURSE

Summary

Cultural context remains quite important in the analysis of discourse. Therefore, it was necessary to perform somewhat broader analysis postulates that regularly occur in sociolinguistic theories. It turns out that the known issues in this area such as the

relationship between language and society, language and identity, language and nation, ethnic group, or gender—are equally important in the analysis of Japanese as well as Serbian or English texts. Of course, their concretization in Japanese language again depends on, sometimes very different and unusual to us, social and cultural norms that apply in Japan. In the end, particularly in the study of distant languages such as Japanese, it leaves us no choice but to conclude that synergistic study of lexical, grammatical, semantic and cultural (sociolinguistic, pragmatic...) connections and relationships is necessary, as only through a mixture of all of these analyzes can the true, intended meaning of the used terms and constructions be understood. This applies to any textual or verbal form. In this sense, our appeal would be to bring about some cooperation, or at least encourage understanding, between the formal and functional schools in linguistics. In fact, while the first insist on structural analysis, without specific reference to the meaning, the other in everything see a functional relationship, but ignore the significance of forms. After this research, it seems to us that this more comprehensive, albeit eclectic, approach can offer a much deeper and clearer picture, and it will primarily be of interest to those who study the distant and difficult languages such as Japanese.

jotov@t-com.me